

Thomas Aastrup Rømer, Lene Tanggaard & Svend Brinkmann (red.)

Uren pædagogik

Århus: Klim, 2011

Kan man ramme tiden helt præcist ved at ramme lidt ved siden af?

Antologien *Uren pædagogik* sætter fokus på et vigtigt problem i den aktuelle uddannelsespolitiske situation, og derfor skal den hilses velkommen. Den gør front imod, hvad den kalder for tidens rene pædagogikker, hvormed der sigtes til den fremherskende forestilling om, at der findes abstrakte pædagogiske teknologier eller interventionsformer, der virker efter hensigten uanset fagligt indhold, tid, sted og deltagere. Det var det, den tyske samfundsforsker Jürgen Habermas kaldte for "teknisk rationalitet", og som bl.a. Donald A. Schön allerede i sin bog om Den reflekterende praktiker fra 1983 har krævet et opgør med i hans insistens på behovet for en ny praksisepistemologi, hvor der ikke skelnes skarpt og éndimensionelt mellem mål og midler, men hvor disse dimensioner håndteres i gensidig vekselvirkning. Professionelle, siger Schön, som der også refereres til i en af antologiens artikler, har teorier, men mere end det. De har repertoarer, dvs. en faglig viden-i-handling, der oven i købet åbner for en situationsnær refleksion-i-handling, dvs. en praksisnær dømmekraft, hvormed der kan varieres i brugen af de faglige forforståelser.

Som sådan er budskabet i antologien ikke nyt, men ikke desto mindre uhyre aktuelt, og dertil skal lægges, at antologien rejser det vigtige spørgsmål om, hvad pædagogik egentlig er, og det er nok så vigtigt i en tid, hvor traditioner brydes op og dermed for alvor aktualiserer spørgsmålet om, hvad vi skal forstå ved pædagogik som en opdragelsens eller tradingens kunst. Der er altså ingen vej uden om denne antologi, selv om der ved læsningen nok er nogle ønsker tilbage til dens fortsættelse eller videre perspektiver. Det siges i indledningen, at bidragene er meget forskellige, men at de har det samme kritiske sigtepunkt, og det er rigtigt. Det er antologiens uomtvistelige fortjeneste, men i pagt hermed, så kunne man som sagt også have ønsket sig lidt mere, – eller rettere: en bredere og mere systematisk perspektivering af dens kritiske potentiale, jf. det følgende.

Begrebet "Uren pædagogik" stammer fra professorerne i psykologi, Lene Tanggaard og Svend Brinkmann, der efter en konference i USA i 2008 publicerede artiklen "Til forsvar for en uren pædagogik", og den artikel er genoptrykt i antologien som det fælles udgangspunkt. Her er hovedpointen, at pædagogik i moderne tid er inspireret af kognitiv psykologi, hvorfor der på uheldig vis kan skelnes mellem form og indhold eller abstrakt læring og udvikling på den ene side og dét, læringen og udviklingen handler om, på den anden side. I sin yderste konsekvens, og forfatterne har givetvis ret, når de hævder, at det er en i tiden udbredt tendens, så betyder det, at undervisning først og fremmest kommer til at handle om elevernes

oplevelser af egen læring eller deres såkaldte metarefleksion, frem for om det, der undervises i. Og her står de to professorers reference til den amerikanske filosof og uddannelsesstænk John Dewey meget stærkt, da han faktisk hævdede, at det forholder sig lige omvendt: Det er, når vi optaget af læringens genstand glemmer, at vi lærer, at vi virkelig lærer, siger Dewey.

Svend Brinkmann bidrager endvidere med en meget fornem artikel om aktuelle fejllæsninger af Dewey, især fra konstruktivistisk hold, og Lene Tanggaard skriver lige så aktuelt om den i Danmark udbredte misforståelse af Howard Gardners teori om de multiple intelligenser. Også her forveksles pædagogik med, hvad der egentlig var tænkt som psykologiske dispositioner. Det er disse reduceringer af pædagogikken til trivielle mål-middel forestillinger, der kalder på en mere uren pædagogisk forståelse, og her eksemplificeres bl.a. med mesterlæreren og social eller situativ læringsteori, som vi f.eks. kan møde hos Lave og Wenger. Den tredje redaktør af antologien, lektor Thomas Aastrup Rømer, går i sin kritik af den rene pædagogik, som han eksemplificerer ved bl.a. den af Lars-Henrik Schmidt udviklede socialanalytik, men især ved den af Niklas Luhmann inspirerede systemteori, skridtet videre, idet han fordrer hele den samfundskulturelle baggrund, som i 1960'erne begyndte at erodere, tilbage igen som pædagogisk handlingsgrundlag. Thomas Rømer karakteriserer bevidst polemisk de nævnte pædagogiske strømninger som "monarkier" på grund af deres trang til hegemonisk at ville dominere, og man må vist dertil medgive ham, at de som sådanne kongedømmer i højere grad demonstrerer historisk medløb end egentlig åbner for engageret kritisk deltagelse. Til trods herfor synes artiklens ideologikritik at mangle de kulturhistoriske mellemregninger, som den jo faktisk efterlyser.

De savnes også i bidragene fra Steen Nepper Larsen og Hans Hauge. Trods mange gode og indimellem rigeligt fikke formuleringer, som man dog ikke i en postmoderne tid skal snyde sig fra, så synes disse bidrag på mere eller mindre indirekte vis at indføre en anden dualisme end den mellem mål og midler eller form og indhold, der er antologiens hovedtema, nemlig dualismen mellem ideal og virkelighed. Nepper Larsen leverer nogle generelt gode didaktiske eller måske snarere anti-didaktiske principper, men diskuterer ikke meget vilkårene for deres realisering, mens Hans Hauge ved sin hudfletning af det moderne masseuniversitet eller "undervisitet", som han med reference til en århusiansk taxachauffør kalder det, nærmest understreger, at forbedringer er umulige. Nina Bonderup Dohn leverer en relevant kritik af det moderne begreb om "best practice" med, hvad man vel må betegne som relevante teoretiske positioner i det opgør, som antologien er ude i. Det er teoretisk solidt og velargumenteret, om end lidt kedeligt i kraft af artiklens emne, der mere virker som et påskud end som en forfatteren reel problemstilling. David Bugges artikel om fortællingen som pædagogisk metode er lidt for tæt på de kilder, som han bruger, eller rettere det noget slidte efterliv, som de

er blevet til del. Det rykker ikke rigtigt så kortfattet at få genfortalt, hvad Jakob Knudsen, Martin A. Hansen og K.E. Løgstrup mente om fortælling og pædagogik, trods de gode intentioner. Her mangler, ja, fortællingens egen dynamik – lidt friskbrygget kaffe.

Antologien løfter sig imidlertid helt utroligt igen med det afsluttende bidrag fra Gerda Kraft, selv om temaet om den skjulte læreplan og den altid uudgælelige medlæring umiddelbart virker ret tilforladeligt. Hun trækker på sikre kort som Gregory Bateson og Erling Lars Dale, hvad læring og didaktik angår, men går da så sandelig også nogle skridt videre ved at tage livtag med de kulturhistoriske forandringer, som oplysningstidens udmøntning i det moderne og nu postmoderne samfund har afstedkommet. Den skjulte læreplan, dvs. dét, at læring altid er kontekstuelt bestemt og ikke bare ren eller teknisk rationel, var i det tidligt borgerlige samfund ikke skjult, men åbenbar, som vi kender det fra datidens sorteringskole, der herskede helt frem til 1960'erne. Det er det senborgerlige samfund med dets masseuddannelser, der vil give alle lige muligheder gennem uddannelse, der begynder at tematisere de normative og kulturelle vilkår for opdragelse, pædagogik og uddannelse som skjulte og fordægtige, men uden samtidig at reflektere over de pædagogiske konsekvenser heraf, som Gerda Kraft siger med relevante udenlandske henvisninger.

I den artikel sker der virkelig noget og det netop fordi, at kulturhistorien og dens paradokser og dilemmaer rykker ind som pædagogisk refleksionsflade. Nu er det ikke alene det normative spørgsmål om en ren eller uren pædagogik, der er i fokus, men spørgsmålet om, hvordan vi pædagogisk håndterer denne problemstilling mellem normativitet og samfundsmæssig virkelighed, der er sat

på plakaten. Pædagogik eller opdragelse er et alment menneskeligt forhold, men det får sine særlige udfordringer ved overgangen til de moderne samfund, hvor hverdagslivet og mesterlærens socialisation suppleres med skoleuddannelse. Så er vi tæt ved pædagogikkens grundspørgsmål om traderingen og dens muligheder, og her stiller Gerda Kraft ikke lette spørgsmål, om end de i kraft af deres vigtighed forekommer mere nærværende og selvfølgelig, end selv de letteste tilbud blandt tidens mange rene pædagogikker. Hvordan skal vi sikre den individuelle frihed og udviklingsmulighed, når al læring er kontekstuelt bundet, om end nu for alvor skjult i de rene pædagogikkers noget falske tilbud om abstrakt selvrealisering? Og hvordan gøre det til en skole- og uddannelsesvirksomhed i en samfundsmæssig virkelighed, der ikke længere bare kan køre på mesterlære og drømmen om en fælles national folkelighed? Hvad har den friheds-søgende og personlighedsdannende pædagogik at stille op med i en globaliseret masseuddannelsestid?

Det er særdeles velvalgt, at Gerda Kraft afslutter denne antologi om Uren pædagogik, da hun stiller de historisk urene spørgsmål til den pædagogiske normativitet og endog anviser nogle veje til deres analyse og håndtering. Det er som sagt prisværdigt, at antologien vil genindskrive livet eller det, Grundtvig kaldte for livsoplysning, i den pædagogiske refleksion og praksis, mens mindst lige så vigtigt er det, som det sker i den sidste artikel, at spørgsmålet om livsoplysningens pædagogiske og didaktiske konsekvenser ikke glemmes.

*Jørgen Gleerup, e-mail: gleerup@sdu.dk,
Syddansk Universitet, Danmark*